

האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

נוסעים ומסעות: עלייה ועלייה לרגל לארץ-ישראל
העות'מאנית - 13850

תאריך עדכון אחרון 12-09-2024

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: מוסמך

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: היסטוריה של עם ישראל ויהדות זמננו

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר ב'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): פרופ' ירון בן-נאה

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: yaronbn@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: בתיאום מראש

מורי הקורס:
פרופ ירון בן-נאה

תאור כללי של הקורס:

תיאורי מסע של יהודים מהעת החדשה המוקדמת מספקים מידע על העולים, על קהילותיהם, ועל המרחבים התרבותיים שחצו בדרכם אל ארץ הקודש. תיאורים מסוג זה שכתבו יהודים נשתמרו הן בחיבורים ייעודיים, הן באגרות שנשלחו אל בני משפחה, תלמידים וחברי קהילה. עשרות טקסטים מסוג זה קובצו ופורסמו על ידי אברהם יערי (אגרות א", מסעות א"). חוויית הזרות של אותם יחידים עוררה אותם לתאר תופעות שלא זכו לתיעוד במסמכים רשמיים, ותיאוריהם כוללים אפוא מידע רב ערך להיסטוריון – על אופני הנסיעה בים וביבשה, על חוויית המסע, על המפגש עם גויים ועם קהילות יהודיות אחרות, על הטבע ונופים עירוניים, על חיי המסחר ושערי המטבעות, ועל התרבות החומרית – תרבות המגורים, הלבוש והמטבח.

מטרות הקורס:

להתוודע לעולמם של יהודים הנוסעים בים התיכון בדרכם לארץ-ישראל, לקבל מושג על חוויית המסע, הקשיים והתקוות.
לתרגל קריאה ביקורתית של מקורות ראשוניים

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

לשחזר חוויית מסע לארץ ישראל בראשית העת החדשה,
להפיק מידע היסטורי מאגרות ותיאורי מסע

דרישות נוכחות (%) :
90%

שיטת ההוראה בקורס: קריאה מודרכת של מקורות ודיון

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

על חקר המסעות
מקורות לחקר המסעות היהודיים
מניעים
דרכי נסיעה
קשיים פיזיים ומנטליים
מוות, שבי ועבדות
בדרך לאתרי הקודש
החווייה הדתית נוכח המציאות
זמנים מודרניים

חומר חובה לקריאה:

*חלק מהפריטים עוסקים בימי הביניים

ענת אדרת, איטינרריה בידיש: רשמי מסעות לארץ הקודש במאות הי"ז-י"ח, עבודה לשם קבלת תואר דוקטור, אוניברסיטת בר-אילן, רמת גן תשס"ו

שלמה ברגר, קריאה דיאספורית של תיאורי מסע לארץ ישראל בידיש מן המאה ה-17, לראות ולגעת: עלייה לרגל ומקומות קדושים ביהדות, בנצרות ובאסלאם, בעריכת יצחק חן ואיריס שגריר, רעננה תשע"א, עמ' 285-296

אמה מעיין-פנר, שיווק קדושה: מסע צילומי לארץ הקודש במאה התשע-עשרה ובראשית המאה העשרים, זמנים 133-134 (2016), עמ' 70-81

רחל צרפתי, מגילת פירנצה: מסע מצויר של עולה רגל יהודי מימי הביניים, א-ב, ירושלים תשפ"א

רחל צרפתי (עורכת), מנחה שלוחה: תיאורי מקומות קדושים בידי אמנים יהודים, ירושלים תשס"ב

ריכב רובין, צורת הארץ: ארץ ישראל במפה העברית מרש"י ועד ראשית המאה העשרים, ירושלים תשע"ד

אלחנן ריינר, מפיהם ולא מפי כתבם: על דרכי רישומה של מסורת המקומות הקדושים בא"י בימה"ב, בתוך: יהושע בן-אריה ואלחנן ריינר (עורכים), וזאת ליהודה, ירושלים תשס"ג, עמ' 308-345

אלחנן ריינר, "מפי בני מערבא": על דרכי רישומה של מסורת המקומות הקדושים בארץ-ישראל בימי הביניים, בתוך: אורה לימור ואלחנן ריינר (עורכים), עלייה לרגל: יהודים, נוצרים, מוסלמים, רעננה וירושלים תשס"ה, עמ' 441-458 [eq&] גירסה מקוצרת: בתוך: רחל צרפתי (עורכת), מנחה שלוחה: תיאורי מקומות קדושים בידי אמנים יהודים, ירושלים תשס"ב, עמ' 9-17]

אלחנן ריינר, חיבור מסע וגורלו: מנחם החברוני ו'מכתב' המסע שלו, זמנים 133-134 (2016), עמ' ...

אורית רמון, על מסעו של כריסטוף הרנט לארץ הקודש (1598) ומצב העדות הנוצריות בירושלים העות'מאנית, קתדרה 152 (תשע"ד), עמ' 57-80

צור שלו ועודד כהן, בין ארץ ישראל להיידלברג: 'יחוס האבות' במרחבים תרבותיים שונים, קתדרה 185 (תשפ"ד), עמ' 31-52

צור שלו, הקדמה: מסעות עבר, עבר המסעות, זמנים 133-134 (2016),

צור שלו, המסע של "מסעות בנימין מטודלה" במאה השש-עשרה, זמנים 117 (2012), 98-103

Nandini Das & Tim Youngs (eds.), *The Cambridge History of Travel Writing*, Cambridge 2019

Zur Shalev, *Travel*, in: Ann Blair et al. (eds.), *Information: A Historical Companion*, Princeton 2021, pp. 820-827

Justin Stagl, *A History of Curiosity: The Theory of Travel 1550-1800*, London 1995 (chapter 7 is on Count de Volney)

חומר לקריאה נוספת:

מבחר מקורות

ר' חיים יוסף דוד אזולאי, מעגל טוב השלם, מהד' אהרן פריימן, ירושלים תרצ"ד

מרדכי איש שלום, מסעי נוצרים לארץ ישראל, תל אביב תשכ"ה

חיים י' גורלאנד, ספר המסעות של כ"ר שמואל הקראי ב"ר דוד ז"ל משנת הת"א עד הת"ב (ממדינת

קרים לארץ ישראל), גנזי ישראל בס"ט פיטורבורג א (תרכ"ו), עמ' 1-54

אברהם דוד, שרידים מספר מסעותיו של נוסע יהודי בארץ-ישראל במפנה המאות הט"ו והט"ז, ישראל

עם וארץ ז-ח (ספר בר אדון), תל אביב תש"ן-תשנ"ג, 230-223
אברהם דוד, אגרת 'יחוס הצדיקים והחסידים ...', קובץ על יד טז (תשס"ב), עמ' 201-221
אברהם יערי, אגרות ארץ ישראל, תל אביב תש"ג
אברהם יערי, מסעות ארץ ישראל, תל-אביב תש"ו
אברהם יערי, שלוחי ארץ ישראל, ירושלים תשי"א
אברהם יערי, מוכר ספרים בצפת במאה השש-עשרה, קרית ספר כה (תש"ט), עמ' 305-310
[ללא מחבר], אגרת מסע ירושלים וסביבותיה בשנת תקע"ב, צפונות ד, א (תשנ"ב), עה-עז

מרכיבי הציון הסופי :

הגשת עבודה מסכמת / פרויקט גמר / מטלת סיכום / מבחן בית / רפרט 40 %
השתתפות פעילה / עבודת צוות 20 %
נוכחות / השתתפות בסיור 40 %

מידע נוסף / הערות:

אין